Массе а мехкий пролетареш. вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза къахьегамхой! Юкъеккхувла хьалха латта производственни опыт, къахьегам вIаштIехьбаккхареи стимулировани яреи эффективни формаш! Сийле хийла цIе байракхаш лелаеча коллективай, пятилетка гвардейций!

(КПСС ЦК ТIахьехамашнара.)

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувлу 1923 шера дениз ◆ ШИНАРА, 26 ОКТЯБРЬ, 1982 ШУ. ◆ № 128 (6694). ◆ Мах 3 кеп.

ДАХА МА ДОАГГIАРА НАКЪАГIО СИЙЛАХЬЧА ОКТЯБРА!

ХIАРА ГЕКТАРА ТIАРА — 70 ЦЕНТНЕР

РЕПОРТАЖ

Наьсаран района Кхачен программа кхоечашъеча доккха декъа кхочи «Октябре 40 шу» яхача совхоза коллективага. Дуккхача хана дениз хьайбай боахам лелабара района меггел эрригача республике е дьалзле йоазаш хьайоагIа из.

Совхоза конторе кораенэар тхона цун директор а, парткома секретарь а, е кхыбола специалисташ а.

— Берригаш а кхашке ба, укх хана цига мара корабоагIаргбац, — аьлар конторе.

— ЦIи хезача хьажкIаш лелаеча Кодзоев Бахьаудина звенон кхай тIа хьажкIаш чуэцаш боахи механизатораш. 200 гектар да цун кха. Механизатораша планегIа хIара гектара тIара ккика азар 26 центнери тIанайцача декхарегIа чуэца езар 60 центнери а.

— Цьаццайоача участкашкара 100 центнер а йоал, хIаьта юкъера паьрхIача 70 центнер хьажкIаш ергьа Кодзоев Бахьаудина кхай тIара, — аьлар цига тхона бIаргавайнача совхоза парткома секретара Арчехов Хасолга.

«Кха — весовой, элеватор» — ишта а машинан цхьа маршрут. Совхоза говзача механизатораша кIа чуэца комбайнаш кийчъяй чуэццаше а хьажкIаш фуал а йоахаш машинаш тIа йотташ. Томараш а тIехьа хьажкIаш чуэца «ларсонцаш» санна сига м лелац уж, бакьда хьажкIаш кIезигагIа а йоь, совхоза хьатта а йиьа кийчъе а ца езаш, комбайна кIалара элеваторе дIахьа йиш хул. Цу гIулакхо дикка аттача бакькхаб хьажкIаш чуэцара болх.

Цхьаннена тIехьа шоллагIьар йолаш йолх «Сельхозтехника» Назрановски отделене автомашинаш Дзауров Эльбердий Османа комбайна тIехьа. ХIаравар гIерт цун комбайна кIалхара хьажкIаш дIахьа. Укказа комбайн сеца моттиг хилац. ХIанзле а 3500 центнер хьажкIаш фуаллаьхай Османе. Дукха а е кIезига а уж? — Дукха а, — йоах звеньевой волча Кодзоев Бахьаудина. НормегIа йоагIачул — 50 процент. Шоана гуча сурта тIа ва комбайнер Дзауров Османи шофер Мусиев Абукари. Мусиева а ший норма 120 процент кхоачашъю. Цул тIехьабусаш бац шоллагIча сурта тIа шоана гуш бола шофераш Абадиев Хьусен, Дзауров Махьмед, Тумгоев Махьмад, Маниев Зеьлмаха, Горбаков Бемболет, Дзауров Хьамзат.

— Ангарех во болх бу аьнна ала йиш йолаш цхьа шофер вац, аьлар машиной колоннена укказа кулгалдеш волча «Сельхозтехника» воккхагIча инженера Дзауров Махьмада. Цхьа хIама де са болгалдаккха безам болаш, — йоах цо дIахо. ЗIамагIчо воккхагIчуи сий деш, барттайна ба тха шофераш. Хана воккхагIа вола шофер хьалха валийта гIерт зIамагIвар, ший норма кхоачашъяра а довккхача алапена а кхе Iаткъе а. Бригадни подряд юкъе ца йоалайнча яргьяц, йоах Дзауров Махьмада вела а къажаш.

КхоалагIча сурта тIа ва звеньевой Кодзоев Бахьаудини цун воI Башири. Даьл тIехьо ца вусаш нъахьег Башира а.

Тхо совхозе долаш чакхдоалаш дар Кодзоев Бахьаудина кхай тIара хьажкIаш чуэцилга.

СССР хьаяь 60 шу, Нохч-ГIалгIайчен автономе 60 шу, из шин лоIамагIа Россена юкъеяха 200 шу дизара сийна тIанийце яинна доккхий социалистически декхараш сийленца кхоачашдеьд ала йиза бокъо йолаш ба Кодзоев Бахьаудина звеноцара механизатораш.

Т. ТУГАНОВ.

И. ПЛИЕВА сурташ.

---

18 декабре — Коммунистическа субботник

ТОЛАМЕ ЧАКХДОАККХАРГДА

Трактораш тоаеча мастерской цIеча уголоке хиппача вIашагIкхетаре баьхкача болхлоша дийцар, духхьал цхьа дош дир: мишта чакхдоаккхаргда «ЦIе шоатта»?

— Старогрозненски технологически транспорта управлене болхлоша, — аьлар ремонтникий бригада бригадира Кукаев Рамзана — СССР хьаяь 60 шу дизара хетадаь коммунистически субботник чакхдоаккхаргда хIара сахьата къахьегама оасарле яйсш, балха дикал гойташ, материалашта кхом беш. Къаьстта са бригадо лаьрхIад цхьа трактор тоае, цу балхагIа доагIа 120 сом машара фонде дIадахийта. Бригадиро аьнкар чIоагIдеш къамькъл дир слесараша: Егоров Павела, Исиев Апти.

Старогрозненски технологически транспорта управление коллективо карарча шера 9 бетта плана кхоачашъяьй 113,1 процент, къахьегама оасарле яйяь 3,1 процент, кхояьй 10 эзар киловатт-сахьат электроэнерги.

А. ТИЩЕНКО.

ДИКА IАНГАРА ДОАХАРГДА ДОАХАН

ШЕЛКОВСКОЙ РАЙОНЕРЧА «КОМИНТЕРН» ЯХАЧА КОЛХОЗА КЪАХЬЕГАМХОША РЕСПУБЛИКЕРЧА БЕРРИГАЧА ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРАШКА ДАЬ КХАЙКАРАЛ

КПСС XXVI съезда, парте майски (1982 ш.) Пленума решенеш, цо тIанийца Кхачан программа кхоачаш а еш, СССР хьаяь 60 шу дизара бага ма боаггIара накъабаха а лаьрхIа, Шелковской районерча «Коминтерн» яхача колхоза къахьегамхоша толаме кхоачашъяь пачхаьлкхенга хьайбай продукце кертера тайпаш доахара йис бетта план, хIаьта пятилетка шоллагIча шера тIанийца социалистически декхараш сийленца кхоачашде лаьрхIа а ба. Дулх кийчдара планаш 15 декабрь, шура кийчъяра планаш 25 декабрь хьатIакхачалехьа кхоачашъяра денза дирг мел доацар даш да болхаме.

Тха декхар да укх шерара заданеш кхоачашъяь ца Iеш, пятилетка кхоалагIча шера тешшама кхоачам бар а. Из декхар кхоачашдара хьадда дош хургда е Iа доахенга дика чакхдаккхийтар.

1982 шера 1 октябре дениз 1983 шера 1 июле кхаччалца оаха декхар тIаэц:

хьайбай продукце дерригатайпаш дахаран пачхаьлкхенга дохкаран соаха доахенга Iа доаккхийтача хана хиннача боарамал тIехдоала;

пачхаьлкхенга 530 тоннал кIезигагIа доацаш дулх, 1450 тонн шура, 245 тонн тха доахка;

хIара Iаттагара 2060 килограмм — соахка Iай яьккхачул 80 килограмм дукхагIа шура яккха. Чуоттадаь кхоабача доаханна хIара деннеи бийсаннеи 600—650 грамм, хьакхарчашта — 350 грамм дулх тIадеттадалийта;

кийчъеча шурий дикал лакхъе. 92 процент шура цхьоалагIча сортах йолаш йоахка, дIачуталаш долча доахах 75 процент чIоагIа тоаденнеи юкъера тоаденнеи хилийта. Дулха комбинате дIачутелача доахана юкъера дозал 360 килограммага, хьакхарчий — 110 килограммага, же — 45 килограммага кхоачаш зулга Iалашдо. Пачхаьлкхенна дIа-пуш дола тха лекхарча сортех мара хулийтаргдац;

доахан 98 процент, жа — 97, хьакхарч — 95 процент шоай метта хургдола гIулакх вIаштIехьдаккха. Фермай ветеринарно-санитарни хьал тоадо, дезбарьераш оттае, фермаш дIакъайлача балха режима тIа яха;

оахош хьалхедаьча доахах Iулаш дукхагIа хьадара болх дикка тоабе, хIаьта 100 Iатта тIехьа 85-нал кIезигагIа доацаш Iаьсий, 100 нана хьакхийна тIехьа 1375 хурск, 100 жийна тIехьа 110 Iаьхар хьалкхабе;

доахана Iа доаккхача юкъегIа Iалашдергда оаха 9055 тонн гIожа доакъараш, цу даьхъе 4235 тонн йол, 10600 тонн силос, 3500 тонн баьца хьоар. Деррига а цхьан условни кертта лоархIаш кийчъергья оаха 23,7 центнер доакъарий единица, доакъарашцара догIах латаш йола протеин дукхагIа хулийтаргья.

1983 шера 1 январе тха хургда: 2310 бежан, соахка хиннарел дукхагIа, жа — 38000; хьакхарч — 3000, е соахка хиннарел 350 дукхагIа.

Фермай къахьегамхошта эшшаш дола производственни бытовойи хьалаш хулийтаргда. Шерра социалистически яхь йоаржаергья оаха доахана Iа доаккхача юкъагIа хьокхамаш лакхдар дукха, хьайбай продукци дукхагIа яккхаран кийчъяран долча кхоачамехи торонехи биззагIа пайда эцаргба

Яхь орден лелаеча Нохч-ГIалгIайчен колхозийи совхозийи фермай беррига болхлошка кхайк тхо доахенга дика Iа даккхийтара, КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленумо оттаяь Кхачан программа толаме кхоачашъяра ма могга дукхагIа низ тIабахийтара уж тIахьехаш.

Кхайкарал дийца а дийца, тIанийцад колхоза хьайбаш лелаеча фермай коллективашка.

Планал совгIа

ЦхьайтталагIча пятилетка шоллагIча шера декхараш дизза кхоачашдар тIехьа хьинар кхо ца дош къахьегаш болча «Сагопшинский» совхоза кхаш леладераша боккха толам баьккхаб. Лоацача хана — дий балха дийнахьа чуийца даьхад цар 400 гектара тIара генараш.

Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара кхойтта центнер йолаш генараш чуийцад уккала, план цхьайтта центнер йолаш. Аьрда кертерча хьатта дIадахьийтад 530 совгIа тонн даьтта доаккха генараш. Из хул планах лаьрхIа хинначул 130 тонн дукхагIа.

Генараш кхедеча къаьстта хьинаре къахьийтад укх шера совхоза цхьоалагIча мехотрядерча (начальник Боков Махьмад, агроном Коригов Хьасан) механизатораша 250 гектарах хIараче тIа 11 центнер йолаш генараш кхедаьб цар. Вешта аьча, районе эггара лакхагIа хьувкъам ба из.

Цо торо еннай боахама укх шера пачхаьлкхенна генараш дIадалара декхараш дизза кхоачашде а шоай совхозаш шитта районерча кхыча боахамаштей хьатIадоагIача шера дIаде дика фу дIаоттаде а.

— Генараш цIендеча, уж пачхаьлкхенна дIалуча оасарле лакха йолаш къахьегаш хиннаб хьатта механически плат дегачев доккхадечен агрегата машинисе Меркоев Гирихан, болхлой Барахнитоева Зеет, Коригова Шура, Цокиева Насипхан, дукха кхыбараш, — йоах хьатта заведующе Арчаков Урал бе. — Цар кулгех чакхдоаьд тха совхоза дараш меттел, лоаллахарча «Советский», «Луч», «Малгобекский», «Алханчуртский» совхозашка укх шера чу мел йийца генараш а. Аьрда генараш хьатта хьатIадахьачен уж пачхаьлкхенна дIалучел хьинар ца кхоадеш къахьегаш хиннаб дукха шофераш а. Царна юкъе ба тха совхозерча Белхароев Iалихан, Коригов Башир, «Советский» совхозерча Карткиев Хали, «Сельхозтехника» Меркоев Хьажбикар, кхыбараш.

Белгалдаккха дола цхьаькха цхьа хIама а. Шитта сиха генараш чуийца а пачхаьлкхенна хьалхашкара декхараш толаме кхоачашде а совхоза вIаштIехьдаьккхад эпатоаций хьисапе боахамий юкъара мехотряд вIашагIа елла генараш чуэцара балхаш дIадахьар баьхав долаш. СагIапчарча совхоза барапца цхьана уккала бол беш хиннаб «Малгобекский», «Советский», «Луч» совхозашкара комбайнераш.

— Хьинар кхо ца дош къахьийтад укх шера генараш чуэцача комплекса дерригача звеношка болх беш хиннараш, — белгалдаккх тха кертерча агрономо Гандалоев Iийсас. Цо йийрай доахк генараш чуэцача фержача социалистически яхьа хьалхеяьттараш, чакхъяьнна дуккхача комбайнераш. Царна юкъе ба «Сагопшинский» совхозерча Меркоев Юсап, [illegible] Гандалоев Махьмад, «Малгобекский» совхозерча Эсмиев Салман, цун воI Руслан, кхыбараш.

А. ХАРСИЕВ.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо сацам бу: итталлагIа хержача Российски Советски Федеративни Социалистически Республика Лакхехьарча Совета кхоалагIа сесси гулъе 1982 шера 23 ноябре гор. Москве.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума председатель М. ЯСНОВ

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Х. НЕШКОВ

Москва, 1982 шу, 22 октябрь.

ЮБИЛЕЙНИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬЕ ЭГГАРА ДИКАГIА ТОЛАМАШ ДАЬХАЧА КЪАХЬЕГАМА КОЛЛЕКТИВАШТА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Пачхаьлкхен планаш СССР хьаяь 60 шу, Нохч-ГIалгIай АССР хьаяь 60 шу, Нохч-ГIалгIайче шия лоIамагIа Россена юкъеяха 200 шу дизара сийна тIанийца социалистически декхараши кхоачашдеча доккхий гIулакхаш нарагIдувларах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

«Грозтрубопроводстрой» яхача гIишлои-монтажни треста коллектива;

№ 7 йолча специализировани треста Грозненски монтажни управлене коллектива;

«Центропромэкскавация» яхача треста Грозненски мобильни специализировани гIишлои-монтажни управлене коллектива;

Нохч-ГIалгIай гIишлоя управлене № 2 йолча гIишлои-монтажни управлене коллектива;

В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода ЭЛОУ-АВТ установка коллектива;

Н. А. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода ЛЧ-35 яхача установка коллектива.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

гор. Грозный.
1982 шу, 25 октябрь.

Нов. Д. П. Бобовна Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота ялара дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Дуккхача шерашка советски органашка беркате болх барах, республика общественни вахара юкъе хьинаре дакъа лацарах, вайча двийза хьа дениз 60 шу дизарца дувзаденна Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Бобов Дмитрий Поликарповича — СССР Министрий Советерча дина гIулакхашта йолча Совета Нохч-ГIалгIай АССР гIоалларча уполномоченнена.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

гор. Грозный, 1982 шера, 22 октябрь.

Мехкдаьтта — дукхагIа

[illegible]

ЛЕНИНГРАД. Тхьаьлхиъ шу да «Электросила» яхача объединене сверловщиний бригадир коммунист Николай Николаевич Пичугин болх беш вола. Цун бригадо эттара хьалха карагIдаьй числовой программин управлени йола станокаш. Къахьегама графикал шин бутт совгIа ха тьалха а яьъна Н. Н. Пичугина кулгалдеча коллективо дош деннад пятилетка шин шерен ах шерен задани 7 ноябрь тIакхоччалц кхоачашъе аьлна.

Коммунистана чIоагIа тешам бенна Н. Н. Пичугина цехи партбюро секретаралла а предприяте партнома членалла а хержав. Н. Н. Пичугина хьехамча ше хилларах тарра бIаь гаргга къона болхло кийчдаьв, царна говзал а сенций цоаш хержача профессе тIара безам а оабаьккхаб.

Къахьегаме доккхий гIулакхаш карагIдувзарах, балха эффективности дикали лакха хиларах, производствана механизаци автоматизаци ира яхьъе ше доккха дакъа лацарах Н. Н. Пичугина 1982 шера СССР Пачхьалкхен преми яккхийта оттаяьв.

СУРТА ТIА: сверловщикий бригадир Н. Н. Пичугин (аьрдехьара шоллагIвар), цун бригада членаш (аьрдехьара аьттехьа) Ю. Ф. Стусь, В. В. Макаров, Н. А. Гуськов.

М. БЛОХИНА сурт. ТАСС фотохроника.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ТIАЙЙЦА РЕШЕНЕШ КХОАЧАШЪЯРА — ХАДДАНЗА ТЕРКО

Парте горкома КПСС XXVI съезда решенеш кхоачашъяра тIадерзадаь чакхдоахача гIулакхашта юкъе керттера лерхI XXII городской партийни конференце решенеш, коммунисташа цига еина критически замечаненаш предложенеш кхоачашъелга.

Городерча коммунистий теркам хьалха санна хIанз а дукхагIа тIаозаш дар планови заданеш социалистически декхараш кхоачашделга, экономика детIаахар интенсивни наькъа тIа йоаккхилга, партийни организацей балха стили методаши дами эргальха тоаяоца цар денали къахьегамхой балха тIара а общественни вахарера а хьинари лакхделга Iалашдар за.

Уж дешаш дукхаза дувцаш хиннад парте горкома, райкомий пленумашка, активай собранешка, бюро заседанешка, юкхьанцарча партийни организацей коммунистий собранешка. Из бахьан долаш коммунисташа конференци кхолла деннача 93 нанахах 70 процент гаргга дараш кхоачашдьад. ТIехьа тIайоагIа конференци хила кхы а цхьа шу ха йиса хилча цох во хьоккам ларxIа йиш яц.

Къахьегамхой политически къахьегамек хьинар Iалашьмате чIоагIа айдаьдар СССР вIашагIъелла 60 шу, Нохч-ГIалгIай автономи хьаь 60 шу, нохчийн гIалгIайн шоай лоIамагIа Россена юкъебаха 200 шу дизара сийна республике яьржа хиннача а хIаьта хIанз мехка юбилея накъабахара дIахо хьош йолча а социалистически яхьо, хьалхие тIаиницача доккхинча декхараш. Цу болама юкъе дакъа лоацаш ва 18 эзар болхлой гIулакхера саги, 400 гаргга бригада, участок, цех, 30 совгIа предприятий организаци. Уж декхараш кхоачашдара партийни организаце тахкерча а лохерча а звеньяшка лаьгI ца болилаш тIахьожам лоаттабар бахьан долаш Нохч-ГIалгIайчен юбилейга кхоачаш дукхачар шоаш де лаьрхIар кхоачашдаь дахкарах паспорташ дала аьттув баьла. Царна юкъе яр «Старогрознефть» НГДУ, «Союзавтоматтрест» [illegible] экспериментальни завод, ЧНУС СМУ-7, [illegible] комбинат, ГрозНИИ, Грозненски телеграф, [illegible] 36 предприятеш организацеш.

Иис бетта продукци маьхкалъяьнхара задани 101 процент, нормативни [illegible] нинчъяра план 103,4 [illegible]

[illegible]

тайпара вIаштIехьбоаккхача. Бюро заседане яьча анализо, еннача рекомендацешагIо дьаьд царна гIулакх тоаде. ХIанз шийн керттерча декхарех лоархIаю цар коллектива. Цхьан дешаца аьлча, хIанз городерча ахаш гаргга йола предприятеш нормативни планировани еш болх беш я.

Парте горкомо тIагIертта къахьег производства эффективности балха дикали лакхъяра, хIара къахьегама коллективе бухсоцаш хьахур дукхагIа хиийтара. Соахка кийч а яь чакхъяьккхар бийдален доагора-энергетически ресурсашта кхомбарен дикагIа пайда ийбарен дош дийца йола IV пленум, цига тIейийцар цу лаькъе ерригача цхьайттаалагIча пятилеткана лаьрхIа программа.

Шоай хьал-торо лакхъяра парте хаддаза йоакхо еш хилара дола цхьаькха цхьа тешал санна тIаййцар Грозерча къахьегамхоша КПСС ЦК майски (1980 ш.) Пленума решенеш. Цунца дувзадена шоашта хьалхашна латта декхараш дийцад городе лохерча деш лакке кхачалца йолча партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеша. ХIаьта горсовета II сесси йийца а йийна 1985 шерага кхаччалца йолча хана города кхачан программа тIайийцачул тIахьагIа хIанз хIара предприяте, организаце, коллективо цу хьакъехьа дедезар каьда кьоастадаь хиларо гIулакх цхьан кога тIа даьккхад.

ДIахача конференце белгалдоахар города дукхача предприятешка де мел эшар даьдаш нана чIоагIа хотташ дола товараш дукхагIа а йоагIача ассортиментагIа а арахецилга Iалашдара. Няш ХIанз цу предприятешка дукхагIа терко а баьнна ваь уж товараш нонагIа арахецара, цунна тешал ду царех цхьаьрашта пятилетка чакхйоалаш уж кийчделга цхьан аказлен [illegible] самданккхара шоашта декхар хьалхашка оттадаь хиларо.

Цунца цхьана белгалдаккха доагIа тIайию решенеш, коммунистий наказаш кхоачашдеча карагIдаьхараш ца цаьна дукха диказа дисараш а хилар. Иис бетта баьча балла вилашт еш, хьалгучадаьннад цхьайолча партийни организацеша, боахама кулгалхоша къахьегама овсарле лакхъяра, продукцега дIадолар кIезигдара лоамгIар деш ца хилар. Шин предприяте — «Грознефтеоргсинтез» объединене, [illegible]

[illegible]

кердачи тайпара болх вIаштIехьбаьккха. Из бахьан долаш брак йола продукци арахецаш моттигаш кIезига хилац. Алхха хьалхарча ах шера бракованни продукци арахецарах дайнад 391 эзар сом ахча. ДIадахача шера арахийцача продукцена юкъе дикала знак тIалатта продукци 38,7 процент мара хилазар, цу даькъе хьалхашка оттадаь декхар 42 процент хиннача метте. Цу хьоккачах а лоархIае могаргдар городской партийни организацена, нагахьа санна цу гIулакхаца хIара коммуниста, къахьегамхочун бехктокхам лакха хургбола гIулакх ерригача къахьегама коллективашка вIаштIехьдаккха карагIдаьнна даларе.

Города партийни, советски, профсоюзни организацей цIерагIа хIанз а тIехьа дукха жалобаш ух общественни транспортон бухзама учреждененшен лерттIа болх бац, яхаш. Баькъахьа хургдар горисполкома пассажирски транспортен бухзамен отдело шоай активисташ, депутаташ цу гIулакха чIоагIа оарцагIбоахаре, ведомственни автотранспорт цу балха дукхагIа юкъеозилга Iалашдоре.

ГIишлошъерашта хьалъе йола а яь чакх ца йоахаш йиса объекташ соахка цул хьалхарча шерачул 9,5 миллион сом кIезигъе а укх шера дукха лоархIаме юбилейни объекташ хьалъяьяха а карагIдаьннадале а цар балха тIа долаш да цIенхаитта кхоачамбоацараш. Ерригена Iалашдаьдац объекташ хаппахьа а дика а хьалъелга, дIадодар кIезигделга, балха ха йоелга, кадраш чIоагIъелга. Цар партийни организацеша уж дешаш теркалдац ала йиш яц, баькъда гIулакх тоадара керттера эшар фуд аьлча, из да тIайию решенеш кхоачашъяра йолаш йола тороаш оарцагIа ца йоахилга, бригадни подряд шерра юкъе ца кхьалилга, цхьайолча организацей производственни база ледара чIоагIъелга.

Шин шу гаргга йолча хана идеологически болх тоабара даькъе конференце дIадинхараш кхоачашдеш парте горкомо, райкомаша, юкхьанцарча организацеша дикка болх баьб. Балха практике чакхдаьнна дIаоттад цаI дола политденош чакхдоахилга, горкома информационно-пропагандистски группаша бахача нахаца вIашагIкхетараш делга. Цига наха дIадехарех лаьца дешаш дувц КПСС горкома бюроцига. Партийни, экономически дешар тоадара КПСС ЦК сонамаша дIадехарашка хьежа шин шера политшколаш, семинарий нерда структура хьаьйа, пропагандистий дикал тоаьна, дешара пайдане формаш дукхагIа юкъехуваь.

Белгала болх баьб интернациональни, атеистически кастам луага тоадара, Iилма атеистически болх бари 11 базовни предприятий белгалъяьй. Алхха хьалхарча шера цу даькъе фу ду хьоаш 48 къахьегама коллективо бола техкаб парте горкомо.

Баькъда, цхьайолча коллективашка беш бола агитационно пропагандистски болх [illegible]

[illegible]

ЦIа лаьцалца аьтта бахьанаш [illegible] Цу наьхьаьна мара йиш йа парте XXVI съезда решенеш кхоачашъеча хIара коллективо юкъехь дожа [illegible] гIа хулга.

Е. [illegible]
парте Грозненски горкома организацеша отделан заведующин заместитель

Политически экономически дешара систем

ДикагIйола опыт массанена а дIайовзийт

КПСС XXVI съезда решенеш, партийни дешар дIахо тоадарах болча КПСС ЦК сонамо дIадехар кхоачаш я деш. Малгобекски района юкхьанцарча партийни организацеша къахьегамхошта знанеш ялара система-организаьккха тоаьн. ЦIенхаитта теркам тIобахийтаб методически советий болх тоабара, теори практикаца юзара, кIоаргга знанеш ялара.

Партийни дешара структура хушаро торо елар школаш семинараш ладуьгIарий знанешка хьежа вIашагIйоакха Идеологически активаIилман коммунизма, кьонача коммуниста школаша дика влияни ю къахьегамхой марксистско-ленински мировоззрени хьахилара, тахара вахар кIоаргга довзара.

ДIадахача дешара шера партийни организацена теркама юкъмеште лоаттадаь дешаш дар КПСС истори, парте а правительства а документаш, К. Маркса, Ф. Энгельса, В. И. Ленина, Л. И. Брежнева произведенеш Iомаелга. Цига теркам тIабохийташ Iомайир коммунистически нравственноста лараш, КПСС чура а пра хьара а политика, атеистически а КПСС идеологически балха а дешаш.

Уж проблемаш Iомаеш керттера дар — мехка а республика а юбилейн сийна тIайийна социалистически декхараш толаме кхоачашдара района къахьегамхой оарцагIбоахилга. Районерча промышленни предприятеша 1982 шера 9 бетта планаш кхоачашйир 25 сентябре. Юбилейна шера социалистически яхье котало яьккхачарех я Ленина орден лелаю «Малгобекнефть» НГДУ, ПМК-4, технологически транспорта Малгобекски управлени, ВГПЗ, райпо, АТП, кхыдраш.

Къахьегамхой политически санхетам лакхбара боккха лоархIам болаш да производственни участкашка кийчдаь стендаш: «Россеца цхьана 200 шера», «Халкъий доттагIалца ба вай низ», «Халкъий вежарашха болча дезале», кхыдараш. Лозунгаша, стендаша хьахьокх вай мехка, республика, района истори, Советий мехка 63 шера карагIдаьннар, дувц халкъашта юкъера доттагIал дохарьдоацаш чIоагIа долга.

1981—1982 шера партийни дешара ерригача формаша чулацавар 2 эзар гаргга саг, экономически образоване — 4 эзар, комсомольски дешара системе — 800 лаьмига саги йолIи.

ВГПЗ, «Малгобекнефть» НГДУ, УБР, «Кавказ» совхоза, кхыча предприятей партийни организацей балха опыто тешаду политически экономически дешара цIенхаитта уйла тIаьохийташ хилча къахьегамо а производственни а дисциплина лакхагIа хулга, къахьегамхой общественно-политически хьинар айдулга.

ЛадуьгIарий массово-политически балха навыкаш детIаккхулаш, парте политика кIоаргга дIайовзийташ из кхоачашъе къахьегамхой оарцагIбоахаш болх бу районе дикагIболча пропагандисташа. Царех ба ВГПЗ керттера технолог С. Н. Лешев, «Малгобекнефть» НГДУ керттера геолог С. С. Муталиев, «Кавказ» яхача комсий совхоза зоотехник Н. Н. Мелин, рабочкома председатель А. Т. Герасименко, ЦДНГ-2 начальник Я. Б. Белхароев, кхыбараш.

Марксизма-ленинизма классикий произведенеш, парте теоретически документаш Iомадара дикка опыт Iоший пропагандиста Г. Б. Нагаевске — ВГПЗ керттерча инженера. Цо хьех «Дуне хувца учени» яха курс. Укхаза дешаш болчар Iомаду К. Маркса, Ф. Энгельса, В. И. Ленина произведенеш, КПСС документаш, Л. И. Брежнева лаьдаь балхаш. Пропагандисто керттера шийна хьалхашка оттадаь декхар хаддаза хIара ладуьгIараш первоисточникашца болх бе, цар чулоацам кхетабе, коммунизм хьалъеча Iомадьчох пайда эца Iомабелга. Из гIулакх детIа а кхуллаш, чIоагIдара Г. Б. Нагаевске семинараш чакхйоах, теоретически собеседованеш, практически занятеш ю, консультацеш тел. Цо дьача хьехарех ладуьгIарех дукхагIболчар марксизма-ленинизма классикий произведенеш йийцад. Цар чулоацамах кхета гIерташ уж деш.

Марксистско-ленински теоре актуальни проблемаш Iомаяра первоисточникашца болх бар дика никъ болга хьахьекхад вахаро. Укх школе дешаш волча 14 сагах 8 коммунистически къахьегама ударник ва. Шоаш социалистически декхараш тIехкхоачашдаь а ца Iеш, коллективе а боккха агитационно-массови болх бу цар.

«Малгобекнефть» НГДУ пропагандист а йолаш 20 шу совгIа ха я Лебедева Таисия Даниловнас болх бу. Чакхдаьнача дешара шера «Кхом белга — коммунистически оамаль» яха курс хьехаш яр из. Пропагандиста дика йоза производство, шин ладуьгIараш. Цо чакхйоахача занятеш идейно-теоретически боарам массала лакха болаш хул. Дукха къахьегаш тIара занятин кийчъеш уйла а еш доагIаш лола литература, гойтара пособеш хьахоржа, материал практически гIулакхашца юкъ ладуьгIарий дешарцара белам совбаьнхара хIараненa къаьст къаьста ладеш лу.

Цо хьехача 12 сагах 8 коммунистически къахьегама ударник, 3 рационализатор ва. Скважинашта хIама тIахьоарчаяра схема хувца аьнна предложени еннай школе дешаш болча К. Галаева, А. Ерохина. Цо торо еннай 1027 эзар сом кходе. ЛадуьгIараша тийнна кхы а дукха рацпредложенеш юкъейоллой уккхала.

Таисия Даниловна творчески плана тIа белгалдаьккхад практически занятеш чакхйоахилга, хьалха латтача бригадай опыт Iомаелга. ЛадуьгIарийша еннача предложенех пайда эцара тIахьожам лоаттабелга.

Партийни дешара системе а экономически образоване а керда дешара шу дIадоладелар «КортамугIа йолча республикай бохаргбоаца барт» яха тема Iомаеш. Чулоацам болаш, безаме чакхъеьлар хьалхара занятеш М. А. Балаев, Н. П. Заруднев, С. Б. Тебоеп пропагандисташ болча «Малгобекнефть» НГДУ. Ишта дика занятеш хилар УБР — пропагандист В. Г. Чередниченко, [illegible] 3, 8 йолча юкъерча школашка — пропагандисташ Н. А. Матвеев, В. Ф. Мищенко, кхычахьа.

Занятешка бийхабар парте, тIемо, къахьегама ветеранаш. Чулоацам болаш, къонача ноахалено хьаьнца хIама долаш дар цар дахь къамаьлаш.

Къахьегамхой санхетам лакхбара, халкъашта юкъера доттагIал чIоагIдара, къахьегама овсарле лакхъяра йоккха торонаш йолаш да нарара шу. Дукха ха йоацаш республико дездаьд ший автономи хьахиина 60 шу, нохчийн гIалгIайн шоай лоIамагIа Россена юкъебаха 200 шу. Республика доккха совгIат деннад — Къахьегама ЦIеча Байракха орден. КарагIдаьначох парте правительстваси ишта боккха мах барах хьинар айденна кхы а керда толамаш даха дагаболаш къахьегаш ба вай республике баха нах. Цох пайда а эцаш, района пропагандисташ, идеологически балхахой хургба СССР хьаьь 60 шу дизара доккхача совгIаташца накъабахара къахьегамхой оарцагIбоахаш, цар хьинар айдеш. Политически дешара а экономически образоване а системе белгала моттиг дIалоацаргья «СССР-а Кхачан программа» Iомаяро, коммунистически къахьегама школаша.

Л. ШЕСТОПАЛОВА,
КПСС Малгобекски горкома пропаганди агитацеи отдела заведующи.

Укх юбилейни шера хьинаре къахьегаш, башха дика толамаш доахаш хьабоагIа Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза № 4 йолча ферма доярка. Хана хьалха, 13 сентябре кхоачашйир коллективо пачхьалкхенга шура йохкара иИс бетта план. Из толам боаккхачи дика дакъа лаьцар доярка, КПСС членалла кандидата Борчашвили Алпату. СССР социалистически яхье хьалхие лелаеш хьайоагIа из хьинар дола кхалсаг. Дийнахьа хIара беттача Iаттагара 13—14 килограмм шура нохкх цо.

СУРТА ТIА: доярка А. Борчашвили.

И. ПЛИЕВА сурт.

БАРТИ ЦХЬОАГIОИ ЙОЛАШ

Сони баьцадаараши ихедар керттера лоттам болаш я Шалински района «Москонский» совхоз. Яле [illegible] 1977 шера Московски областера дукха шура луш йола боарха доахан а доаладаь цига вIашагIйола хьанбай ферма. Цунна кулгалде оттаву балха йоккха опыт йолаш вола Абубакаров Ала. Совхоза кулгалхошей партийни организацей новкъостал а деш бригадира карагIдоал дика коллектив вIашагIйолла.

Цу хана дена цхьа шу дIадахийталац цар пачхьалкхенга шурен дулхи дохкара планаш тIехккхоачаш ца еш.

Къаьстта хьинар айденна болх бу доьркаша, скотникаша укх шера. Парте чIоагIъяь Кхачан программ кхоачашъеча шоай ма хулла доккхагIа дакъа юкъедахьа гIерташ къахьег ерригача ферма коллективо.

Масала, укх шера иИс бетта планагIа йохка йоагIар 185 тонн йолаш пачхьалкхенга ехкай 19[illegible] тонн шура. ХIаьта цох 90 процент гаргга яр цхьоалагIча сортах а я.

Дизача шера планагIа яьккха йоагIар 3350 килограмм йолаш хIанзале хIара шоаш хьоабача Iаттагара 3010 килограмм шура яьккхай цигарча доиркаша.

ХIаьта царна юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг лаьккхай Гасумова Ихас. ИИс бетта хIара Iаттагара 3413 килограмм шура яьккхай цо. хIанале укх шерара ший план тIехкхоачаш а ецо.

Дукхьашка даькъа доахан леладеш я Обиденно Нина. Цун а вIаштIехьдаьннад хIара Iаттагара 3120 килограмм шура яккха. Шоай планаш тIехкхоачашъяь доиркаша Тазуркаева Асмата, Зануралиева Имане, Бачаев Алета.

СССР хьаьь 60 шу, Нохч-ГIалгIай АССР хьаьь 60 шу, Нохч-ГIалгIайче ший лоIамагIа Россена юкъеяха 200 шу дизара сийна яьржача социалистически яхье толам баккхарах Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьдарча Совета Президиума Сийлен [illegible] мота еннай Бачаева Алета.

Доиркаша санна хьинар ца кходеш къахьег детташ долча доаханга тьожаш болча Тазуркаев Лемен цун хьонача гоннас Хадисов Саlид-Мохьмадел диннахьи-буса планал совгIа 100 грамм золал IогIа а деттадолийтаз цхьан шерал доккхагIъяьа хьайбаш леладеча Хасиев Дауда, цахаддаш хьайбашта моцеш гIоьнеш доакъар тьатIахкухьачр механизатора Башаев Натма, [illegible]

Сийлахь боккхача Октябра 65 шуи СССР вIашагIъелла 60 шуи дизара [illegible] кхы а дикагIча къахьегама совгIаташца езьарa зеррага шоаш низаш [illegible] фермера хьайбаш [illegible] ладераша.

С. АУШЕВ.

Лаьттана фосфор тоъаш яц. Из хIама дIа мишта доаккхаргда?

Фуй вахара лоархIамегIа яр кислород е водород, азот е фосфор? Корта боаллаш хаттар да. Цу химически элементех моллагIа цаI ца хилча вахар хила йиш яц лаьтта. Цунга дилла ерригаш а цхьан маьхе я уж.

Амма цхьан маьхе яц уж кхыча хIаманна. ЕррагIаш хIана яц яьнна йола керттера биогенни элементаш газообразни форма йолаш я, амма фосфор яц. Из хIама бахьан долаш хиво хаддаза океана чу дIачуйхуь из.

Ихьа кIезига фосфор дуьнен океана чура лаьтта юхаиоагIа дунена чакьарашца, амма хиво дIакхоьхьачоп юхо из вIашагIа лоархIаме а яц. Геологически масштабе лаьрхIача лаьттанга юха [illegible]

[illegible]

та минеральни соединенеш. ХIаьта хьалхаръяраш дукхагIа я нейтральни цIенчь кIезига йолчей лаьттаца (аьрка лаьтташ, сира лаьтташ), вокхаш — мистачарех (подзолеш, цIе бос бола лаьтташ). Лаьттанарча фосфора Iалаьмате дукха заласаш оарцагIъхар. ХIаьта мишта удобренеш фосфор баьцовIаша чулацара коэффициент лаьхьар ба цу тIара лоархIаметарча химически элемента дефицит дIаяккхаш реальни никъ.

Пайда ма йиш иште цу гIулакха биологически наькъах?

[illegible]

мехка дукха долча мистал йоаллача лаьтташка уж Iоши хилар. ТIаьхха гучадаьннад уж фосфаташ а кошае низа кхоачаш йола микроорганизмаш йолаш хилар. Эггара хьалха хьакъоастиний цу тайпара йола микробаш Ленинградерча юртбоахама микробиологе Ерригеоа йолча Iилма-тохкама института лаборатореш.

[illegible]

дурда цун молекула органически дакъа доаладич. Эксперименташа йиш хилийтай, тайп-тайпарча лаьтташцара фосфат мукъа а йоаккхаш, фитин энергично ялхаеш йола микробаш къоастае.

[illegible]

калаш. Гучадаьннад, [illegible] фосфораца Iалашъяьа уж дикка лоархIаме хилар. [illegible]

[illegible]

Георгий МУРОМЦЕВ[?],
В. Н. [illegible]

СОВГIАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

КЪАХЬЕГАМХОШТА «КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

1974 шера 18 январерча СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Указаца хьежжа дукхачу шерашкахь ц1ена къахьегарахи къахьегаме нагагIдаьнарий хам беш СССР Лаккхехьарча Совета Президиума цIерагIа «Къахьегама ветеран» яха медаль лойла:

ЛЕНИНСКИ РАЙОНЕ

«Чечингтелерадиобыттехника» ахача объединене гIолла:

Потемкина Евдокия Васильевнана — радимонтера.

«Союзпечать» ахача городской агентстве гIолла:

Аврамко Мария Ивановнана — киоскера.
Волкова Раиса Григорьевнана — обработчика.
Замалиева Сабира Сабировнана — киоскера.
Донейко Анна Константиновнана — киоскера.
Саломатин Николай Ивановича — плотника.

Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университете гIолла:

Устинов Александр Федоровича — преподаватела.

Сийлахь-боккхача Даймехка тIема инвалидий республикански госпитале гIолла:

Агафонова Надежда Ивановнана — санитаркана.

Нохч-ГIалгIай транспортни управлене проектно-технологически бюро гIолла:

Попов Иван Венедиктовича — монтера.

Чурча гIуллакхий министерстве гIолла:

Оборина Антонина Павловнана — технически дакъа начальника заместитела.

Грозненски производствени швейни объединене гIолла:

Гацаева Марьяна — мастера.
Галдиева Юназа Алайна — швея-мотористкана.
Жданова Анна Федоровнана — швея-мотористкана.
Кириллова Мая Степановнана — пенсионеркана.
Катиева Дирхан Махтиевнана — швея-мотористкана.
Моисеева Надежда Евгеньевнана — упаковщицана.
Панкова Полина Петровнана — пенсионеркана.
Пегова Пелагея Семеновнана — пенсионеркана.
Полянская Анна Дмитриевнана — пенсионеркана.
Петухова Нина Андреевнана — бригадира.
Целева Антонина Григорьевнана — пенсионеркана.
Шаулова Элеонора Исаевнана — утюжильщина.
Эсиерханова Хьавайна — швея-мотористкана.

«Чечингплодоовощхоз» ахача объединене «Родина» ахача плодоовощной совхоле гIолла:

Боева Мария Игнатьевнана — болхлочоа.
Фомочкина Зинаида Васильевнана — пенсионеркана.

Новогрозненски ТЭЦ гIишлон управлене гIолла:

Гисаева Зоя Сергеевнана — мотористa.
Лысова Нина Михайловнана — мастера.

Горисполкома УКХ эксплуатационно-линейни управлене гIолла:

Бабаина Ольга Петровнана — пенсионеркана.
Бурланова Таисия Васильевнана — пенсионеркана.
Габарова Iайнана — болхлочоа.
Дакаева Асет Рагуевнана — болхлочоа.
Муртазалиев Абухьаджена — пенсионера.
Магомадова ПаьтIамата — болхлочоа.
Удовик Э[illegible] Яковлевнана — пенсионеркана.
Марченко Мария Ивановнана — болхлочоа.

«Грознефтегеофизика» ахача треста геофизически ремонтно-комплектовочни конторе гIолла:

Каблова Клавдия Андреевнана — слесара.
Нестеренко Вера Федоровнана — машиниста.
Сиаматин Федор Севостьяновича — плотника.
Ткачев Георгий Никитовича — слесара.

НГIАССР МЖКХ «Чечингремстрой» ахача треста Грозненски РСУ-1 гIолла:

Абдаева Минча Гильдиевнана — штукатура-маляра.
Аслаханов Саид-Эми Юнусовича — мастера.
Андреев Сергей Петровича — газосварщика.
Давтаев Абдурашит Исмаиловича — столяра.
Мазаева Райхьанта — штукатур-маляра.
Поплутина Екатерина Степановнана — штукатура-маляра.
Турвита Мария Ивановнана — болхлочоа.

№ 1 йолча Грозненски пассажирски автотранспортни предприяте гIолла:

Вострикова Мария Федоровнана — продавеца.
Деев Николай Игнатьевича — слесара.

«Грозненский рабочий» ахача газета редакце гIолла:

Казаков Алексей Ивановича — пенсионера.
Селин Петр Федотовича — редактора заместитела.
Ткач Григорий Ефимовича — письмой отдела заведующена.

№ 1 йолча бераш деча цIерIа гIолла:

Буковская Клавдия Самойловнана — медсестрана.
Бакаленко Эмма Давыдовнана — йоккхагIйолча акушеркана.

Статистически управлене гIолла:

Вигаева Прасковья Степановнана — бюро заведующена.

«Красный молот» ахача машенашъеча заводе гIолла:

Катышев Сергей Федоровича — плотника.
Татарцев Михаил Михайловича — мастера.

Художествении промыслай производствении объединене гIолла:

Асеева Валентина Михайловнана — гладильщицана.

Республикански санэпидстанце гIолла:

Индербиев Магомед Тимербиевича — лора-методиста.
Васюк Лариса Наумовнана — отделене заведующена.
Азарьянц Тамара Александровнана — отделене заведующена.

«Вторсырье» ахача республикански заготовительно-производствении конторе гIолла:

Сатабаев Ширвани Сатуевича — персональни пенсионера.

«Чечингторгмонтаж» ахача торгови техникана йолча специализировании производствении комбинате гIолла:

Брагин Афанасий Демьяновича — товароведа.
Рабин Дмитрий Егоровича — кадрашта волчу инспектора.

Педагогически училище гIолла:

Идрисова Лямана — техничкана.
Джамалханов Зайнди Джамалхановича — хьехархочоа.
Мальцевич Елена Тимофеевнана — преподаватела.

«Металлист» ахача заводе гIолла:

Небольсина Ольга Трофимовнана — прессовщицана.

«Гастроном» ахача грозненски торге гIолла:

Лухманова Вера Павловнана — уборщицана.

«Грознефтегеофизика» ахача тресте гIолла:

Баранов Александр Капитоновича — геофизика-механика.
Батлук Михаил Гавриловича — пенсионера.
Бубновская Мария Ивановнана — экономиста.
Гмырин Александр Степановича — пенсионера.
Еременко Антонина Павловнана — геологически фондай заведующена.
Иванова Вера Петровнана — пенсионеркана.
Кучеренко Маргарита Натановнана — пенсионеркана.
Мацкевич Михаил Михайловича — вокхагIволча геолога.
Михайлова Любовь Федоровнана — пенсионеркана.
Панкова Любовь Александровнана — керттерча бухгалтера заместитела.
Панков Василий Владимировича — пенсионера.
Раскин Анатолий Петровича — вокхагIволча техника.
Самойлов Вольт Ивановича — вокхагIволча инженера.
Шлак Мария Васильевнана — пенсионеркана.

«Урожай» ахача ДСО республикански совете гIолла:

Святкина Анна Тихоновнана — бухгалтера.

Бахача нaха бытовой гIуллакхаш дара министерства «Чечингремстройбыт» ахача ремстройуправлене гIолла:

Межидов Гени Межидовича — слесара.

Ведомствении йоацача охрана отделе гIолла:

Абубакарова Хазан Алиевнана — хьахочоа.
Абдуева Залубана — хьахочоа.
Алмыкина Мария Акимовнана — хьахочоа.
Гоос Мария Степановнана — стрелока.
Долгалева Вера Ильиничнана — хьахочоа.
Ибрагимова Малкануна — хьахочоа.
Ирисханова Тумишана — хьахочоа.
Митюрева Тамара Алексеевнана — хьахочоа.
Поляков Владимир Федоровича — хьахочоа.
Тасуев Абдулганена — хьахочоа.
Тутакова Сабилана — хьахочоа.
Турчанинова Зинаида Филипповнана — хьахочоа.
Цукаева Таус Магомедовнана — хьахочоа.
Ценмева Халипат Сулаиповнана — хьахочоа.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ**

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ**

г. Грозный,
1982 шу, 28 сентябрь.

Рожнятов (Ивано-Франковски область) [illegible] Иваново [illegible] Лоцка уреннах [illegible] Варшава [illegible] Л. Г. Зимуси бригада Уренгой — Ужгород [illegible]

[illegible]

СУРТА ТIА: [illegible]

Е. ПРИЙТУЛА [illegible] ТАСС фотохроника.

ДОЗЗОЛ ДЕХЬАРА

«Хакикате инкилабе саур» ахача газета издательствас арахийцача «Афгански контрреволюце бокъонца дола сибат» ахача брошюраца ювзаенна моттигерча а кхычу мехкашкарча а журналисташца яь пресс-конференци чаккхьлинай Кабуле. Конференцена юкъе даьхна лоацаш хиннарашка газетий, радио, телевидене дукхача корреспондентаьна, общественноста викалашка дIахьенхад бандитски формированешкара ДРА ихерамален органаша хьадьккха гера, цу доькъе химически лар а долаш Iаре дукхха дараш «Хьадаьд США» аха клеймо тIалатташ да.

СУРТА ТIА: пресс-конференцена юкъе даьха лоацаш хиннараш герзага хьожаш ба.

ТАСС фотохроника.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

БIАЬШЕРЕНАШКА АДАМЛЕННА ДАГАДАЬЛЛАР КХОАЧАШХИЛАР

Дерригдунен - исторически дата санна белгалду ерригача прогрессивни адамлено СССР хьаль 60 шу дизар. Цунца цхьана дерригача дунен тIарча демократически кепайоалоно, общественни деятелаша белгалдоах, Сийлахь-боккха Октябрь котбаларон СССР хьаьрон исторе лелама хьаьдда воздействи льлга, социализма дунен система хьаьра, колониализманен империализманен духьалара, машаран социальни прогрессан тIехьара халкъий ниэ бола болам хьабара кIийле кичьяьлга. «Советски пачхьалкхе — дунен тIа эггара хьалхара болхлойн ахархойн пачхьалкхе — вIашагIйоллларца кхочашхиннад адамленна бIаьшеренашка дагадаьллар», — аьннад Перу къахьегамхой масане а юкъарча конфедераце председатела И. Гамарра.

30 декабрь гарга ме кхоач ерригача континенташ тIара телетайпаша тIехь - тIехьагIа дукхагIа хоамаш кхухь СССР хьаль 60 шу дизара хетаьча мероприятеех. Юбилейна сийна социалистически декхараш тIаийцад Чехословаке, Болгаре, Вьетнама къахьегамхоша, къахьегама вахте эттаб Монголе болхлойн гIуллакхера нахи. Советски Союза денош Швеце, советски культура кIира Финлянде, СССР торгово-промышленни выставка Дюссельдорфе (ФРГ), ленински балхаш кепатеха арадахар Мадагаскаре, перуански столица университете лекцеш ешар, юбилейна хетадьча дикагIдолча плаката конкурс Португале — иштта я хургдолча цIейна ювзаенна цхьайола мероприятеш.

Юбилейни манифестацешта юкъе чIоагIа белгала йолаш я СССР хьаьри цуй толамаши — из ленински къаман политика котъяллар долгах. Советски Союз — ше санна кхьйоаца, бIаь совгIа къамех бола нак коммунистически общество хьальеш боахка, социальни вийехон хьаьехьа дагадаьллар практике эггара хьалха кхоачашдаь йола пачхьалкхе хиларах йола уйла. Экономически социальни дегIаяра дальче СССР-а нагагIдаьнача баламате доккхийча толамаша къаьгга хьахьокх социализм капитализмал толаш хилар.

СССР хьаьро чIоагIа тохабалийтаб къамий кортамукъалон къовсам, хаьдда воздействи лаь колониальни Iотъхами кIийлаьнта халкъаш мукъадахара. «СССР хьаьр — наргIатен шоай лоамеи хилара, шийхон прогресси хилийтара тIехьа къовсам доаттабеча дерригача халкъашта йола къаьгга исторически сийлахь я», — аьннад Къулба Малхбузен Африка Халкъа организаце (СВАПО) [illegible] II. Каудиге.

СССР бокъахь лоарIам болаш я [illegible] Iара машари [illegible] долаш Намибия а хальини вийхон суверените [illegible] общественни [illegible] машара советски [illegible] политика КПСС XXVI съезда [illegible] Программа, [illegible] Л. И. Брежнева дIакхайкаль керда [illegible] герзаш Iоаделла юхатохаран герзаш дIадахарех, ядерни катастрофа кхерамах адамле вIалхаль хара тIаераль йола СССР — Вашингтонски кхаммаш [illegible] НАТО [illegible] тохара хьаьда [illegible] чIоагIале а «Советски машара инициативаш», — белгалдаьккхад США профсоюзни болаше [illegible] волча деятела.

Арт Шилдса, — лаьттан тIа мел долча халкъаша чIоагIа хьаллоацаш я», аьнна.

ФРГ: «ГIАМАШТА АЬКХЕ АХАРА» ДУХЬАЛА

ФРГ чахдьннад «профессеш ца лелаяйтара духьаларча гIуллакхий кIира». Мехка тайп-тайпарча городашкарча дукхача мероприятешка дакъа лоацаш хиннараша чIоагIа дIакхайкадаьд политически мотивех Федеративни Республика гражданашта дискриминаци лелаяра шоаш духьала болга. Цар дIакхайкадаьд дерригIа машараи кхохкам кIаьдбаран тIехьабарашта, къахьегаш болча наьха хьашташ лорадара тIехьа, ФРГ территоре тIа гаьна кхетар юкъерча бoараме доля керда американски ядерни ракеташ дIанийсъяра духьала браштa шоаш мутIахьа болга.

Малхбузен германски общественносто болхлойн гIуллакхерча наьхен бокъонаш наргIатонаш телхаяра духьала эггара хьалха ль выступлени яцар из. Цар бокъонаш IотсIаю итт шу хьалха тIайийцача «радикальни элементий хьакъехьарча соцамга» хьежжа.

Халкъа духьаларча цу документаца кхоачаште гIерта керттера дар — прогрессивни уйлаш йола гражданаш хьабе болх боаццаш битар. ФРГ обществах, цун членаш хьал долча Iаьдало ахар дилла а уйла ца ена а дергдолаш хилийтар да. Цу «соцамца» чакхъаккха лерхIар эггара чIоагIагIа йолча антикоммунизма политика я.

Цулухьа цхьа бахьан доацаш дац цу гIуллакхо тохаш йола кертера хIама Германски коммунистически партена (ГКП) — малхбузен германски къахьегамхой авангарда духьала ерлаь хилар. Цхьабакъда, цига тIаккхуш ба алхха коммунисташта кхийна ца Iеш. Итт шера цу драконовски соцамга хьежжа сага кертера боккъо къахьегама йоли боккъо дIаьккхача 5 эзар сага юкъе кIезига бац ФРГ кхыча партейн общественни организацейн викалаш, масала, социал-демократаш а, Немецки машара союза членаш а.

Берриаш а лаьрхIача цу юкъа ши миллион совгIа бола малхбузен германски граждантш сага довестама дола гIуллакхаш доахний е дихнаш хьокаш «конституцена тешаме бий» хьожаш чакхбоахаш хиннай ГIуллакх цецноаккхача дIакхочаш да социалистически содружества мехкашкa бахи хиннараш, Европерча кхерамлеенен цхьана гIулакхаш леладарах хетаьь хиннача Совещане тIехьарча акта положенеш кхоачашъяра тIехьа къамаьлаш дераш «тешаме» бац аьнна дIаьхайкадаьд.

Пачхьалкхен учрежденешкара лелхаьбу «шоашта тоама боцаш» нах [illegible] Германски компарте членаш социал-демократаш [illegible] Штутгарта [illegible] Майнора духьаьлара [illegible] Цун беррига «белхь сел [illegible]» ГКП [illegible] хиларах. Киллерча социал-демократа Эрланда [illegible] боьхо лац университета [illegible] бол бе. Цу тайнара антидемократически [illegible] хьалхе чилийски фашистски хунтага лаьрхIа [illegible] судеверфенка хин [illegible] гIоала дела лоацаш хьалоц хилара духьаларча демонстрацена юкъе цо дакъа лаьцна хиларца. Цу тайпара масалаш кхы дукха а доала де вина я.

БАХЬАН А ДОЛАШ КОРЗАГIБАЛАР

Доззол арахьа наха лийнная Индонезе президент Сухарто, цу хана из хиннай, масала, США а Японе а цхьана торгово-экономически военни гIуллакхаш леладара дешаш дийна ца Iеш, цу шин пачхьалкхен кулгалхоица по йийцад дунен халкъашта юкъерен региональни дукхха проблемаш, цу дакъе азиатско-тихоокеански регионе кхе рамале IалашЪелга а йолаш. Къамаьлаш деча хана дукхха теркам тIабахийта хиниаб официальни Токиос леладу милитаристски гIуллакхаш чIоагIдалар бахьан долаш Азе мехкашка хIалэ чIоагIа ойенначa антияпонски уйлашта. Доззол арахьа лелача хана президент Сухарто накъавоаккхаш хиннача Индонезе кхыча мехкашцарча гIуллакхий министра Мохтар Кусумаатмаджас «Асахи» ахача лоархIаш долча японски газета ше сиечa интервью тIа аьннад. Къулба-Малхбоален Азе пачхьалкхений Ассоциацена (АСЕАН) чуйоагIаш йола Индонези, Малайзи, Филиппинаш, Сингапур, Таиланд хьадда духьала я Тихи океана шерра районе къулба-малхбоален Азе йистошка кхачачаца японски герзашцара иилаш лелийтара сфера шерье лерхIаш Вашингтонои Токиои леладеча гIуллакхашта. Цу хана министра белгалдаьккхад. «ВIашагIкхийттача Штаташта меттел керда жандарм а хинна Япони дIаоттанр» кхераме долга, хIаьта «Японе оборона лона» олаш йолчоа АСЕАНа мехкаш юкъедахьара йолча планашта шоаш духьала болга дIа а кхайкадаьд. «ЮВА кхерамале, — белгалдаькхад цо, — цу регионерча пачхьалкхенаша шоаш мара Iалашье йиш яц».

Ниисa белгалдоах АСЕАНа гIоларашка, японски терланцарча вилий операцеи ерна Тихи океана къулбаседа малхбузен дакъа коммуникацешка дIаяраьарах регионе Токио тIема ниаш хаддала латтара бальхи эггара хьалхара гIа хила тар ду ахаш. Японски сIайреиаш тIа гIалъекамаш лу Къулба-Малхбоален Азе кертерча хин артерена — Малаккски пролива «тIахьоаим лоаттабе», ахаш.

Японе еш йола тIема кийчо духьаьл «оборонительни гIуллакха ен а ий», хIаьта регионерча «сийлий баланс хиншира а я» аьлла гIерташ АСЕАНа мехкаш гIа гIерта [illegible] Вашингтон Токиои леладу [illegible] Ассоциаце мехкаш [illegible] тайпара [illegible] Японеи [illegible] [illegible] социаце членаш йола наьх пачхьалкхе кхераш а духа ха йоацаш хилар юха а хилар. Японе ремилитаризаце кхерамеча наьхь тIа наьха гIерташ йолча Рейгана администраце политика бахьан а долаш наьх корзагI бахьан цу [illegible] [illegible] Штаташ шоаш [illegible] президента Маркоса [illegible] президента [illegible].

Р. СЕРЕБРЕННИКОВ,
И. МАХЛИН
Вашингтон
(ТАСС).

ОАЕ: ТУПИКА ЧУРА АРАЯЛА НИКЪ БОЛАШ БА

США керте а йолаш долча империалистически низаша Триполе хила езаш хинна сесси йохаиро чIоагIа хIама техай африкански цхьоагIонна. Ши бутт баьнначул тIехьагIа къаьстта дина гуш да, ОАЕ кризис Африкана мел во тIехьале йолаш хила мегаш я.

Цудухьа законометрии хIама лархIа делаш да тIоххьарча хана африкански мехкашка (цу даькъе Триполе хила делаш хиннача вIашагIкхетара бойнот яьча мехкашка а) гIулланха холла уйла е гIерташ хилар ОАЕ тупика чу ниисъяьй, фуд хIаьта дIахо де дезар?

Тайп-тайпара да цу хьакъехьара дувцараш: Триполе кворум е хьажар, кхыча моттиге ОАЕ чрезвычайни сесси гулъяр. ОАЕ харти нердаяннхар и. нх. дI. Предложенеш еттара духь-духьа а чулоацамга диллача а деталешка диллача а. Амма керттердар да африкански лидераш хетараш — уж я организаце дерттIа болх бергбола гIуллакх юхавIаштIехьаланиха делаш хиларах йола уйлаш.

Белггала уж деша дар Замбен Малец президенташ африкански мехкашка баха делаш дийцараш Барт ийгIа а вIашагIхаьда а йола Африка, лаьвлени йир, масала, Муса Траоре. Триполе на боагIаш Iийнарий а цига баьхка хиннарай а хьашташта машшара яц. ХIаьта из харц да ала йиш йолаш а дац. Мишта ца кхетадеш диса йиш я континента тIа бахача беррига нахага а царех хIарангa а кхоачаши цар массане цхьан къоастаде дешаш дешаш хилар.

Империалистически гIозараша, масала, шоай хур ду хIана намибийски проблема неоколониалистски къоастаелга Африкана кач долла гIерташ, хIаьта цу гIуллакха «фронта» гарга ядача» пачхьалкхенашта давлеш а ю. Шоай махулла юкъелхьа гIерташ ба Къулба-Малхбузен Африка ший мукъагIа хилара дош Анголера Кубински контингент аралкхарца дувзара идел. ТIеххьара а де гIертар да Виндхуке ЮАР а Малхбузенна бакъахьа хеташ йола режим оттаяри цунца цхьан Луандера законни правительство йохаяри.

Тоха доагIача бесса юхатоха деза уж империалистически тийша балхаш. ХIаьта из эффективнегIа дулургда берригаш а оарцагIбоале.

Триполе хила езаш хинна сесси гул на яйташ йитар бахьан долаш дувца йиш хиланлар цига Маврике правительства гIоттадаь Диего Гарсиях дола дош. Организаце член йолча пачхьалкхе территориально бIарча хила езаш хилар ОАЕ хьалацар чIоагIа боккхача лоархIаме хургдар хIанэ. Из дош оттаде дезаш хилара цхьаькха бахьан дар боккъо а йоацаш Маврикех дIакъоастаьйча Индийски океана тIарча гIайрен тIа йоллача цу эггара йоккхагIъярех йолча США форда тIарча тIема база нтташ йолча дегIаухача пачхьалкхенашта кхерам тIатуесаш хилар, африкански нрашта тIеххьарча аргIана а ца туесаш.

Къеста ца деш диса да кхидола лоархIаме дешаш а — экономически дегIакхерен африкански пачхьалкхенаца цхьан гIуллакхаш леладарен. Чадера конфликт Малхбузен Сахаре дIахо йоалача хама хила деза гIуллакхаш и. нх. дI. ХIаьта уж деррига дешаш континента тIарча пачхьалкхений хьаштаниха хьежжа къастадича, чIоагIа хIама кхетаргьяр Африка халкъаш мукъадовлара процесс шай хур дац юхатоха гIерташ йолча империализма позицешта.

США а цун союзникаш а дилла хиннаб ОАЕ йохае антиимпериалистически курса тIара из никъа гIерташ. Уж гIуллакхаш чIоагIа сиха деннад США Iаьдал Рейгана администраце бе кхаьча гIоне. Триполе хила делаш хиннa вIашагIкхетар доха а деш. ОАЕ кIийле кIал гIолла ахка лаьрхIар из хьаделла ди белгалдликха дукха ха йолча хана.

Шу совгIа хана лоеттайир Вашингтоно ливански кулгалхой сий доадара. Ливе арахьара политически курсах, цу дакъе цун Африкерча кхыча пачхьалкхенашцарча гIуллакхех а харцдараш дувцара кампани. Дахача шера март беттехьа гIожача тайпара арабаьхар цу мехка дипломаташ США-ра, хIаьта Триполе сесси хила еза ха хьатIакхача вийса цу долаш чуйтар американски истребителаша ливийски ши самолет.

Африкански пачхьалкхенаш вIаши эгIаяра парна юкъе латта эламига мара йоапа вIашдухьаленаш хьал а хьееш, шоай хурдора империалистически гIозараша Малхбузен Сахара гонахьара кхотхам ирбе гIерташ. (ОАЕ членашла хьацарах йолча решенех формальни бахьан хилар цхьайолча пачхьалкхенашта трипольски вIашагIхетара бойкот е). Укх шера июль бетта африкански континенте яха хиннача ООН-рча США викала Киркпатрик къайлагIа а доашш духьала диктовать де гIерташ яр африканий фу де дела а мишта де деза а яхача дешай хьакъехьа.

Цхьабакъда, шеко йоацаш да, цун гIуллакхаш африканаша шоаш а ца къестадеш континента цхьагIойах шин кепиг а лургдоацаш долча гIозараша къестадеш хулe Африка империалистически боанга чугIоргтатар. Из хIама пахилинтара эггара хьалха де лезар да. ОАЕ тупика чура араяьхкар. Из гIуллакх мишта дергIа, яха дош къоастаде дела Африка шийла мехкашка. Хетаргахьа, хIана дувцача тайнара, цхьа ком промисс е еза. Амма цаI бокъонца гуш да: мехкашта керте латтараш вIашагIкхета безаш хилар. Кхыча мехкашцарча гIуллакхашта волча министра Иса Ауду ахача тайпара, ОАЕ ассамблея метта дIалаьтта йолаш хIама цхьанкха а дац.

Кхы цхьаькха кхетамца а йолаш йола альтернатива йоацаш я Африка е хила йиш йолаш а яц.

Николай СТЕПАНОВ
(АПН).

«ХИН ФЕРМАШКА»

Тедача хичу леладу чакъарий кхедун чакадоахен цхьаьна комплекс хьахургья Югославе. Из хьалхо Дуна ях хьаькета Тамиш ахача хи иистте Военодина ахача автономии крас. Из гIирс кьалсара дIахийцад 230 миллион динар.

500 гектара тIа [illegible] «хин фермашка» хургда карп, окунь, [illegible] [illegible]. Предприяте тIара шера [illegible] [illegible] продукце [illegible] тонн тергал аьнна хетад [illegible].

(АПН).

[illegible]

СУРТА ТIА: [illegible]

АДН—ТАСС [illegible].

ХАЛКЪА ПЕДАГОГИКА

БЕР ТIАХ АЬННЕИ НИЗ БОЛАШИ ХИЛИЙТАРА

(ДIахододар. Долалучинга хьаже 23 октябре арадаьннача газета тIа).

ШоллагIча этапе бераш кхедара керттера дешхараш хиннад бера организм вIаштIехьълекхари дегI чIоагIдари, цудухьа уйле чIоагIа тIаухийташ хиннай бераш физически дегIадахкийтара а тIаэтта хало лар, низ, надайт, ца кхерар, деваз санна дола вахара хиланза даргдоаца гIулакхаш доахкаш хьалкхедара а. Бераша дакъа лоацаш хиннад хьаьша гIулакх деча цуя говра эша гIулакх даьд. шоай доаханга хьийжад уж дажа дIалийхкад, сайркйна духьала кхад царна 9 шу даьлча дена Iомадаьд бераш говра нуврт тилла, ворда дIайожа а дIахеца а, говра тIа дагIа: мухалех Iочуводачеи хьалтIаводачеи хана говра кее а тIера фуъ а ца лоацаш говра тIа дагIа. говр лехкача хана орхаш е дирст аьрдига бе йоллас, говра тIа дагIача хана цIаккха а «но» яха дош ца ала а «тррр» аьнна юха ца соцае а.

Говраш хохнача дакъа лоацаш хиннад бераша цу хана долча хана Дешна бекхагIчар дер бIарга а гуш прикладной навыкаш Iомаяьй беро: дIоахалла а лакхалла а кхувсавалар, кожорташ тIа а этта лелар, гути а йоацаш нех дар, хил дехьа валар. ДукхагIа безам тIабодаш хиннад вIаши товраш деттарах дола ловзар. Шийна къовсавенначуи хам бе Iомадаьд бер. ЧIоагI а даь леладеш хиннад: Iонхийттачоа е бера гера Iодежачоа хIама ца тохилга. Ловзарашна дакъа лоацарий ханашка хьежжа дIаьхен дезеи долаш дахчан товраши куржамех яь щиташи хиннай бераша леладьраш. Ловзара юкъерча новкъоста букъ тIа хайна а еш хиннай фехтовани. Говра баьраша еча фехтованена тара хила гIерташ хиннад из. Говраш вIаши тIа а хехкаш доаттабаьб къовсам. Цу ханале Iадсаькх тоха, тоц кхосса, хьежорга нийсса юкъе тIа хIама тоха Iомаделе хиннад бераш

КIаьнкий декхар хиннад тоц вIашагIа йоаккхилга, даьтта хьокхилга, юха вIашагIа йоллилга. поатронаш чуйохкилга. Берий ловзарашта юкъе хиннад говраца шаьрлулга. Цуьнца дувзаденна хиннад «Говра нувр тилла» яха ловзар.

Кхойтта шу даьлча шалтен тIехкари леладайташ хиннад берага. духхьал герз леладе Iомадар духьа мара кхьча гIуланка лаьрхIа луш хиннадац цунга из. Цу хана дене нхы шалташара къасташ хиннадац бер. Мангала ха хьатIанхоачаш дегIа лакхалла а ондалга а хьежжа мангал кийчбеш хиннаб бера. Мангал хьанха из Iомадар духьа Бераш чIоагIа гIад болхаш хиннад цуьна. Лаьтта оахача хана нохара тIехьа латташ е говраш лехкаш хиннад уж. Шоаш кхийнарчаш лаьрхIаб цар. Ловзача хана бераш кхувсаденнад латтачарен дайдда доагIаш. Iоахалла къовсадалара. фертах, картах тIехкховсадалара, кхерий тIара кхерий тIа кхувсадалара, хIаьта иштта лакхера Iовту тIош тIара бердаш тIара, гаьнаш тIара, вордаш тIара. цIеной тховнаш тIара, аьла холаш тIара. говраш тIара чукхувсадалара. МалагIа тол хьожаш къувсалуш хиннаб дукха духьаленаш йолча моттигашка гIолла гIаш чакхвалара, хьалхваларах шьрача гIолла а урхалегIа а вадара. Цу ханага кхаьчача берий эггара сакъердамегIа дола гIулакх хиннад лоамаш тIа гIолла урагIа ухилга. Гаьнаш тIа, тховнаш тIа дийнад бераш. лаьрххIа цу гIуланкха Iодегlача бIоагIаш тIа гIолла урагIа кхад. хIаьта котваьнначоа дала дилла совгIат а долаш хилча, мукъ хьонхаш хиннай бIоагIах. хьалтIаьнха халагIа хилийтар духьа. ТIой кхувга бовлорца а цхьанна хIамаш Iомадеш хиннад. ТIой кхийсад кулгаца а шургдолгаца а гаьнагIа хьан бохийт а нийсагIа хьан тох а хьажа 11—13 шу даьнна бераш. бIарг локхаш саг а волаш, хахка якийта говраш кийчъе Iомадеш хиннад.

Укх этапе топаш кхувса бераш Iомадар тIехь-тIехьа чоалханегIа хулаш хиннад: хьежорг гаьнагIа а вIамигагIа а хиннад, гон тIа йилла, Iовнжа. лаьттах IочуегIача гIажа тIа гола а оттаь уралӓтташ. карта тIа, говра тIа йилла, кхьча тайпара кхувсаш хиннай топ.

Хьалхарча этаперчарца нийсийча халагIа Iомае езаш хиннай фехтоване приемаш Дакъа лоацарий лакхалген ондалген хьежже шишша вIашагIа а кхийте, упражнениш яьй. Цул тIехьагIа езазагIа йола хIамаш кхувса баьннаб.

ДоккхагIа ме хул халхараш а чоалханегIа дараш деш хиннад. хIана аьлча. шалташца де дийзад уж. ЧIоагIа сий долаш лоархIаш хиннад уж тайпа халхараш. юкъекхийлай акробатика тайп - тайпара приемаш: кота бухьара уттар, гонаш лаьтта уттадар, хьуэзаш тIакIалтIа вуалар, кхыяраш.

Вестибулярни аппарат дегIаяр естественни хьалашка а шиъ тайпара чоалхане а хиннад. Цу гIуланкха енха доагIача хи тIа гIолла бIоагIа а билла, цутIаза дехьасехьа бувла безаш хиннад. БокххагIбараш хьалха а баьле сакъердамеча походашка кхад бераш. Шоаш аргIе болхаш боккхагIчар берашта мукъа луш хиннабац яа хIама хьазца. Берашка хила дезаш хиннад щиташ, говраш, фехтовани еш духьала лувца топаш нагахьа санна бийса яккха езаргхуле а йоачан хуле а аьнна тIанхуллаю ферта. Бераша ловзараш дергдола а яхьаш лелаергиола а моттиг хьалххагIе а хержаш хиннай. Походашна бахача боккхагIчар берашта хьийхад кагирхой къахьегеи тIом беи Iомабеш дола традиционни ловзараш. Цу походашка масса оагIорахьара нийчдаьд бераш.

И. ДЖАМБУЛАТОВ.
Грозненски педучилища хьехархо.

ДОТТАГIАЛ — НИЗ БОЛА ДОШ

Боккъонца дола доттагIал да дуккхача хана дена Нохч-ГIалгIайчен Украински ССР Херсонски области вIашнаувзар. Алхха тахан хьахиина дац из, цун овлаш кIоарга да. шийн истори да цу доттагIала. Цун эггара сийрдагIа йола оагIув я Украине барона Врангела а Махно а бандашта духьала лира къовсам лоаттабеш, вошал долча Украина кортамукъале бахьан С. М. Буденне конни армена юкъе а йолаш гIалгIай къаман воI Яндиев ЗаIам керте лаьтта гIалгIай цIе полк латаш хинна хилар. Из полк дакъа лоацаш хиннай Перекопе тIалатача. Крым мукъайоаккхата. Шийн атта боаца никъ деналла чакхбаьккхаб цо. Цунна дола тешал да белогвардейцашта духьала лира къовсам лоаттабарах полка командира З. Яндиевна 1921 шера ЦIеча Байрахха орден енна хилар. ХIаьта из орден дег тIара цунна баркал а оалаш дIаеннар ва М. И. Калинин.

Вайна гуш ма хиллара, граждански тIема хана а шоайла чIоагIа тIера болаш хиннаб гIалгIайн украинцаши, из иштта ца хилча шоай синош ца кходеш, шоаш баь моттиг санна лоравергьацар цар Украина.

Цул совгIа, Сийлахь-боккха Даймехка тIом латтача шерашка а Херсона лаьттан тIа, из моастагIах лорадеш шоай синош дIаденнад грозненцаша Иванов Лука Семеновича, Морозов Алексей Алексеевича, дукха кхычар.

Таханарча дийнахьа геттара чIоагIденнад Херсонски областен Нохч-ГIалгIайчени къахьегамхошта юкъера доттагIал. Духхьал доттагIал леладаь ца Iеш, уж шоайла социалистически яхь лелаеш ба. Къаьст-къаьстача районаша леласча яхьо кхы тIа чIоагIду уж бувзамаш. Масала, цIи хелача поэта М. Светлова шийн стихашца хестаьча Херсонски областа Каховка яхача города къахьегамхой яхье баьнна ба Нохч-ГIалгIайчен Грозненски районаца. Каховкерча тIема а къахьегама а сийлен музее бIаргаго йиш я Нохч-ГIалгIайчена хетаяь экспозици: хьалъолла улл вайнаьха духар — чокхи, вайнаьха дахчан пандар, и кх. дI. Иштта вай республикерча Веденски района къахьегамхошца яхь лелаю Херсона Великолепетихски района къахьегамхоша. Цигарча районни музее а кIезига дац вай республика йовзийташ дола хIамаш: яздархой книжкаш, республикански газеташ, кхыдараш.

Ди тIехьа чIоагIлуш доагIа Херсонски областен Нохч-ГIалгIайчени яздархошта юкъера доттагIал. Каст-каста дIа-юха хьоашалгIа бахе хул уж. Цул совгIа, Нохч-ГIалгIай книжни издательстве арадаьннад Херсона яздархой произведенеш тIайола «ДоттагIал» яха книжка. Из эрсий, нохчий, гIалгIай меттала да. Иштта, Херсонерча яздархоша кийчдаьча «Лоаман шерача аренашка» яхача стихай сборника тIа украински меттала ек вайнаьха яздархой произведенеш. ХIаьта, хьатIадоагIача шера цига украински меттала арадаккха кийчдеш да Нохч-ГIалгIайчен яздархой произведеней антологи.

Шоай деза цIей, кхыдола белгалдаьнна хIама хилча эггара хьалха шоай доттагIашка кхайк херсонцаш. ХIаьта шоаш чакхдаьхача советски литература Деношка а хьийхар цар Нохч-ГIалгIайчен яздархой. Цига, СССР 60 шу дизара хетадаьча литература деношка дакъа лаца баха хилар вай республика викалаш: филологически Iилмай кандидат, «Ленинан некъ» яхача республикански газета редактор Ю. А. Айдаеви къона поэт С. Арчакови.

Цу литературни Деношка дакъа лоацаш хиннача Тамбоверча, Черкесскерча, Киеверча, Симферополерча, Херсонерча яздархошца цхьана уж хилар областа тайп-тайпарча районашка, предприятешка, боахамашка. Дийцор Нохч-ГIалгIайчен автономе 60 шу дизарах, цу кховэткъа шера цун культура, литература цецвоаккхаш дегIаена хиларах. Белгалдаккха деза, уж литература деноош боккъонца дола къамий доттагIала деноош хинна чакхдаьнна хилар.

Дикка доттагIал хоттаделар цу Деношка дакъа лоацаш хиннача яздархошта юкъе, хIаьта из доттагIал йоккха тIехьле йолаш хургхиларах шеко яц.

С. ОСМАНОВ.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) Херсонски областе хиннача Советски Союза литература деной доакъашхой О. Акулинин (Тамбов), В. Мелещенко (Херсон), С. Арчаков (Грозный), Д. Черевичний (Симферополь).

С. УСА сурт.

Унахцlенон служба

САГ БАМе ВА

Дукха ха йоаццаш никъ бе бийзар са казахстански гIишлонхой отряд БАМе кхоачаьвча поезда тIа. Бийа никъ чакхбоаллаш сюрприз нийсъелар тхона: цу хана Тында яхача станцера поездаш ухаш хиннача Усть-Нюкже кхаьчача беррига керда тIабаьхна нах медицински осмотрах чакхбовла безаш эттар гIулакх. Цо цецбаьхар къона гIишлонхой. Миштад ер. ЦIагIа болаш ма хьежабий царга лораш. хIаьта отряда составаца а ма йий шийн лорий бригада. Цхьабакъда, запасни новкъа сеца латташ ши ди даькха дийзар эшелона, ца социаш лелаш хинна автобус нах гувна кIал уллача поселка кистте ягIача трассови больнице дIа а цигара юха а кхийла ца йоалаш. Лораш хьежача шик болхло дIаваккха бийзарI отряда состава юкъера. Бамовски лораша яьча «кхело» норзагIбаьха бар из доаьказал тIаетта раш санна, иштта цар култалхой а; дегIамех доалаш цхьаккха лазар а довнаш цIабахар а итта хIама мичадар. Амма экстремальни хьалаш ца боах беш волча сага организме миштa хила еза хоьш болча специалистана лоар ца деш Iе а йиш яцар.

Цу история дагадоахийтар сона сай СССР медицински Iилмай Академе боаьшша волча члениц, Новосибирскерча клинически экспериментальни Института [illegible] Влаил Петровича [illegible]

гара хьалха цунгара хезад сона геттара чIоагIа шелал, лохлуш-лакхлуш хувцалуш йола температураш, поларни деноши бийсаши, магнитни буреш, кхьйола явленеш санна йолча къулбагеден Iалама отрицательни фактораша сага организмана еш йола влияни тахкара балхий йаьхкхача ханна лаьрхIа программа оттаянза ярггйоацаш хиларах.

Массехк шу хьалха хилар «Саг БАМе ва» яхача темана хетаяь еррига союзни конференци. Цун лоархIамах дувцаш, СССР Iилмай Академе БАМа проблемашта йолча комиссе председатела академика Абел Гезевич Аганбегяна къаьстта кертагIдаьккха, Тынде гулбеннача Iилманхоши цунца хьашт долаш йолча организацей викалашеи керттера де лорхIаш хиннар дар магистраль билларна, цун дешаша аьлча, «хоьийстеннаш психологически сага проблемашка ца боргабича баргйовцаш хиларцьа [illegible] социальни [illegible] еррига комплекс [illegible] тайпара оттадар.

Цу хана дена хоалуш дола дувцамаш хиннад Сибирерча а Гаьнарча Малхбалерча а медицински органий структура [illegible] СССР медицински Iилмай Академе академик Юрий [illegible] латташ йола СССР медицински Iилмай Академе Сибирски отделени. Отделениена

чуйоагIа ийс институт. Сибирски Iилманхоша шоай низаш тIаахийтар бахьан долаш «Саг БАМе ва» яха проблема теоретически областерe дIа а яьнна практически кIийлен эттай. Масала, Благовещенске хьаьяй эггара «бIаргаIа» йолча бамовски профилах йола институт — физиологен садахара патологен.

Отделене балха юкъе хьинаре дакъа лувца йолаеннай БАМа гаргарча районашкара эггара къаьнагIа йола медицински центраш а. Къоастадаь аьлча, казахстанцаша хьалхьеи йолча Чара яхача станце Чита яхача городерча Iилманхоша тохкамаш деш латта хьалхара шу дац. Температура чIоагIа колебанеш, гипокси, феца тIоадал кIездиги хилар санна йола дукха шоаьта значаь тайпара йоаца факторай нийсалу цига керла баха баьхкача нахa [illegible] Забайкальи цу районе [illegible] ушалаш, сейсмичность.

[illegible] диагностически оборудоване [illegible] «Экстремальни хьалашца [illegible] критерии» яха [illegible] Усть-Нюкже БАМе [illegible]

Равиль БИКТАГИРОВ. (АПН).

Гуйре. Фотоэтюд А. АИРАПЕТОВА

НАХА ВЕЗАШ ВА ИЗ

ЗIамига а йоккха а саг хургвац МагIалбика района Йоккхача Ачалкхерча № 17 йолча юкъерча школа директор Чапанов Сергей Магомедович ца вовзаш. Цкъарчоа хетадала тарлу, директор хиларца вовза хургва-кх из аьшна. Из иштта дац. Из вовз боккъонца вола педагог, дог цIена, эшача гIо де кийча вола саг санна а дика кулгалхо санна а. Дика корабоагIа цунна боккхийчарца а берашца бувца мотт.

1973 шера Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университета физико - математически факультет дийша чакхъьаккхача воагIа из Йоккхача Ачалкхерча юкъерча школе хьехархочун болх бе. Цу хана юрташкарча школашка тоъаш бацар математикаш, физикаш, цунца дувзаденна дукха халонаш а нийслора. ХIаьта а къоначча специалиста балха тIа юххьанца нийсдала тарлуш дола гIалаташ ца нийсдалийта хьож Чапанов.

Школе болх беча ийс шера цо никъаьиккхай ше кулгалдеш хинна массехк выпускной класс. Дика дешарца, школа общественни вахаре хьинаре дакъа лацарца белггала хулар цо кулгалдеш йола классаш.

Тахан вай мехка тайп-тайпарча моттигашка дешаш а болх беш а ба цо хьийха дешархой. Массехк масал доаладергда аз. «Ачалуки» яхача винсовхоза партийни организаце секретарь ва М. Булгучев, мехкдаьтта института студенташ ба Т. Албогачиев, М. Марзиев. «Ачалуки» яхача винсовхоза механизатораш ба М. Чапанов, И. Аушев, кхыбараш.

1977 шера дена С. М. Чапанов хьаьоагIа цу школа директор волаш. Шийн гIулакх дика ховш, хьехархошца Iимерза, коллектив цхьа дезал санна вIашкаоза бу цо шийн болх.

Школа директора балха тIа керттердар фуд? — аьнна хаьттача Чапанова жоп делар.

— ХIара хьехархочоа коллективах шоллагIа дезал хеталургболаш болх вIаштIехьбаккхар да, — аьнна.

С. М. Чапанова кулгалдеча школе эггара хьалха теркам тIабохийт берашта яла ма йоаггIара знанеш ялара, ди тIехьа хьехара керда дикагIа лер юта методаш юкъекхувлара. ХIаьта кхы воагIа оттабаьбац школе профориентаци ялара, дешархошта патриотически кхетам балара болх. Масала, берашта механизатора, водитела говзал караерзае дагадьа школе лелаю кхо трактор, ши автомашина. Юххьанцарча тIема кийчон материальни базага диллача школа районерча школашта юкъе даим хьалхарча моттиге йолаш хьайоагIа.

Иштта, соахка хьалхара моттиг яьккхар районе № 14 йолча школа производственни бригада а.

Цу дерригнех а доккха дакъа доалл даим шийн балха йоакхо еча Чапанова. ХIаьта из совгIаташца а Сийлен грамоташца а цкъа белгалдаькка Iийнаяц района КПСС Малгобекски горком, ВЛКСМ горком. ХIаьта соахка Чапановна еннай «За трудовую доблесть» яха медаль.

Хьехархочун ираз — цо хьийхача дешархоша вахаре нийса никъ харжар да. хIаьта, майрра ала йиш я Чапанов Сергей Магомедович из ираз долаш ва аьнна.

Л. КУЗИГОВА,
Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч - ГIалгIай пачхьалкхен университета студентка.

Комсомольски цIейна хетаяь

Массехк шу да «Урожай» яхача шийн лоIамагIча спортивни общества республикански совето кагирхой Еррига союзни Ленински коммунистически Союз хьахиннача Дешна хетаьь юртарча футбольни командай турнир чакхйоаха.

Укх шера цу яхье къовсаенна яр республика юрташкара, тайп-тайпарча боахамашкара 22 команда.

IалаьмагIе дика ловзаш чакхдаьхар уж ловзараш Назрански районерча «Советская Россия» яхача совхоза спортсменаша. Эггара хьалхара цун ловзар хилар «Чечингводстрой» автобаза командаца. Из ловзар чакхдаьлар счет 3:0 йолаш назрановцашна котало йоаккхаш. Иштта, счет 4:1 йолаш котало яьккхар цар Грозненски районерча «Заря» яхача совхоза футболисташкара. Шоай коанаIарашка цхьа бургац мара чу ца тохийташ, хIаьта цар коанаIарашка кхо бургап чу а теха эшайяр цар цу районерча «Молочный I» яхача совхоза команда а. Иштта, кхоазахоза котало йоаккхаш хьалхале лелаеш ба укх шера «Урожай» яхача ДСО чемпионаш бола Урус-Мартановски районерча «Солнечный» совхоза футболисташ, Грозненски района «Пригородный» совхозеи «Советская Россия» яхача колхозеи командаш.

Полуфиналах уж командаш кхоана ловзаш хургья «Пригородный» совхоза футбольни майда тIа.

Цига котало яьккха шин команда ловзаргья комсомол хьахиннача дийнахьа — 29 октябре «Динамо» яхача стадиона тIа.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

26 ОКТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — «Ма хьера, со хьона вац». Телевизионни художественни фильм. 1-рей 2-гIей сереш.
11.15 — «Кердадараш».
11.30 — «Кердадараш».
14.50 — ДоттагIий хьаьрд. Социалистически мехий телевидене документальни фильмаш.
15.35 — СССР хьахиина 60 шу дизарга. «Балха эстафета».
16.25 — «Драматургии театр». А. С. Грибоедов. «Горе от ума».
17.10 — «Вахара школа». Телевизионни очерк.
17.30 — Концерт.
18.05 — «Австрийски лаьтта тIа». Кинообозрени.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Халкъа ашараш».
19.10 — «Пятилетка. «[illegible]». Передаче дакъа лоац КПСС Москвасе обкома хьалхарча секретара В. И. Конотопа.
19.40 — «Николо Паганини» яхача телевизионни дукхасерийни художественни фильма премьера. 1-ра сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Салтий мемуараш». Фильм 2-гIа. «...Шоай орденаш лелас а йиш ца цар». Телевизионни документальни фильм.
22.35 — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Юртара боахам». Киножурнал.
8.35, 9.35 — Физика, 10 класс.
9.05, 13.15 — Французски мотт.
10.05 — ПТУ дешархошта. Эстетически кхетам балар.
10.34, 11.35 — Советски пачхьалкхен бокъо, 8 класс.
11.05 — «Шахматни школа». КIай лады.
12.05 — «Iилман вахар».
12.45 — Истори. «Цу денош сий доаргдац». Граждански тIема турпалеш.
13.45 — Эрсий искусство. XVIII бIаьшерера живопись.
14.20 — «Юртара сахьат».
15.20 — «Кердадараш».
17.30 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла».
18.01 — Киножурнал.
18.20 — «Дунен хьалхьашта нувкъера обозрени». (гIалгIай меттала).
19.35 — «Цхьан графикагIа: автотранспорт — производство». Документальни фильм.
19.50 — «Телехьажархочо хаттар оттадь критика и. хьехамаш ду...».
19.20 — Аэровокзал хьалхехе. «СиэагIа вы аьнна шоллагIа очередь».
19.40 — «ДоттагIий Абхази, столица Абхазии ...».
20.10 — «Урал». Iилман-популярни фильм.
20.30 — «Iалам доракх» (нохчий меттала).
21.00 — «Ха».
21.35 — «ТIаьш». Художественни фильм.

I ПРОГРАММА
27 ОКТЯБРЬ

8.00 — «Ха».
8.45 — «Буратино вистанаш».
9.15 — «Николо Паганини». Телевизионни дукхасерийни художественни фильм. 1-ра сери.
10.25 — «Кинопанорама клуб».
11.24 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — Телевизионни документальни фильм.
15.50 — «Хьехамча». Телевизионни журнал.
16.20 — ДIалоеш П. И. Чайковске цIерагIча Дунен хьалхьашта нувкъерча конкурса лауреата пианисткас Мичико Кимас (Япони).
16.55 — «Мичча ша, турмаччаш».
17.10 — «Петроград. БоккхIийттагIча шера октябрь». Телевизионни документальни фильм.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Эрсий композиторий романсаш.
19.20 — «Позиция».
19.30 — «Николо Паганини» яхача телевизионни дукхасерийни художественни фильма премьера. 2-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — Футболах йола СССР чемпионат. «Динамо» (Минск) — «Динамо» (Киев). 2-гIа тайм.
22.20 — «Шахтер» — «Спартак». 2-гIа тайм.
23.05 — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — Iилман-популярни фильм.
8.35, 9.35 — Географи, 7 класс.
9.05, 13.30 — Немецки мотт.
10.05 — ПТУ дешархошта. Физика.
10.35, 11.35 — Музыка, 6 класс. И.-С. Бах.
11.05 — «Шоаш, дайн Iоалайгi».
12.05 — Сага анатоми, физиологи, гигиена. 9 класс.
12.35 — Джон Рид. Вахарех хьоалдаьнна дагIонаш.
13.10 — «Моарша да могI, формаI». СССР хьахиина хьагадаьнна Ю. С. Кошкинах йола телевизионни очерк.
14.20 — А. М. Горьке драматурги. «Варвары», «Дачники».
15.20 — «Кердадараш».
17.05 — «Халкъа тIаьхьийна шераш».
17.25 — «Кинопанорама альманах».
17.45 — «ЦIаьнга а дахарга йола доттагIал» (нохчий меттала).
17.55 — «Шун кхьакхеха». Концерт.
18.25 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла».
18.55 — Хоккейх йола СССР чемпионат. «Торпедо» — ЦСКА. Перерыве (20.00) — «Бийса дахьаьха хийла шун, берашI».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Йоккха саги мукъа». Телевизионни художественни фильма премьера.

РАДИО

26 ОКТЯБРЬ

6.40 — «Юртара Iуйренаш» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
7.34 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.35 — Халхара ашараш (гIалгIай меттала).
8.45 — [illegible] (эрсий меттала).
9.10 — [illegible] (гIалгIай меттала).
9.30 — [illegible] (гIалгIай меттала).
10.00 — Передачай программа. [illegible]
[illegible]
16.31 — «[illegible]». Концерт (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда [illegible] (эрсий меттала).
18.30 — Керда [illegible] (нохчий меттала).
18.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
19.30 — «[illegible]».

27 ОКТЯБРЬ

6.40 — «[illegible]» (нохчий меттала).
6.50 — Передачай программа (эрсий меттала).
6.55 — Передачай программа (нохчий меттала).
7.13 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — [illegible] (нохчий меттала).
11.13 — [illegible]
[illegible]
11.50 — Музыка (гIалгIай меттала).
[illegible] — Концерт.
[illegible] — Передачай программа. [illegible]
[illegible]
[illegible] — Керда хоамаш (эрсий меттала).
[illegible] — Керда хоамаш (нохчий меттала).
[illegible] — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
[illegible] — «Хоамаш».

Чемпионат чакхъяьннай

Дилача дуъ дийнахьа хилар «Красный молот» яхача завода спорта Дворецеи «Труд» яхача ДСО спорта Дворецеи кагирхой [illegible] хьаргагIа латара Российски Федераце чемпионат.

Цу яхе эггара йоккхагIа йола команда яр Нохч-ГIалгIайчен яр. Цхьолкъда, котало яккхаьяр цун цхьаньха спортсмено.

Чемпионате эггара [illegible] Дагестански АССР [illegible] баьлар. [illegible] М. Гамидова, А. Абакарова, А. Мухтарова, Т. Таилова, Р. Асанова. [illegible] РСФСР чемпионий цIерон [illegible] ХIорий АССР [illegible] А. Шипова, А. Хаидарова [illegible] Балкарой АССР [illegible] Н. [illegible] Сахалинерча Н. Малышенков, Коми АССР А. Кучина.

А. БЕК.

Хоттам

Тахан республике йолаш Грозненски кIошт-дукхаш мор... [illegible]

[illegible]

ТХА АДРЕС: 364007, г. Грозный, Маяковски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; [illegible]
НАШ АДРЕС: 364007, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57, заместителя редактора — [illegible]

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

«Грозненский рабочий» издательстве типографи, Маяковски, 92
Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92